

Fenomen hikikomori - utjecaj društva i kulture

Češnjaj, Dona

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:656365>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

DONA ČEŠNJAJ

FENOMEN *HIKIKOMORI* - UTJECAJ DRUŠTVA I KULTURE

Završni rad

Pula, rujan, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

DONA ČEŠNJAJ

FENOMEN *HIKIKOMORI* - UTJECAJ DRUŠTVA I KULTURE

Završni rad

JMBAG: 0303068784, redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Kulturna antropologija i etnografija

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena Grana: Japanologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Andrea Matošević

Komentor: Stefani Silli, lekt.

Pula, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Dona Češnjaj, kandidat za prvostupnika Japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Dona Češnjaj

U Puli, 26. kolovoz, 2021. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Dona Češnjaj dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Fenomen *hikikomori* – utjecaj društva i kulture koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 26. kolovoz, 2021.

Potpis
Dona Češnjaj

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FENOMEN <i>HIKIKOMORI</i>.....	2
1.1. DEFINIRANJE I POJAVA RIJEČI <i>HIKIKOMORI</i>	2
1.1.1. Pojava pojma i utjecaj medija.....	3
2.2. SIMPTOMI I KARAKTERISTIKE FENOMENA <i>HIKIKOMORI</i>	9
2.2.1. Kako funkcionira <i>hikikomori</i> sustav - začarani krug	12
3. UZROCI <i>HIKIKOMORI</i> FENOMENA.....	15
1.2. PRITISAK DRUŠTVA - <i>SEKENTEI</i>	16
1.3. ODNOSI U OBITELJI – <i>AMAE</i>	19
1.4. VRŠNJAČKO NASILJE U JAPANU – <i>IJIME</i>	21
1.5. OVISNOST O TEHNOLOGIJI	23
4. RASPROSTRANJENOST.....	26
5. ZAKLJUČAK	29
6. POPIS LITERATURE	30
7. POPIS ILUSTRACIJA	34
8. SAŽETAK	35
9. SUMMARY	36

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je predstavljanje dijela društva i kulture Japana koji može uzrokovati pojavu fenomena *hikikomori*. Fenomen *hikikomori* je sveprisutan društveni problem socijalne izolacije ljudi u današnjem Japanu. Pojam fenomena je prvi puta definiran u Japanu u devedesetima te se u početku smatrao povezanim isključivo uz japansko društvo i da ga nije moguće pronaći u drugim zemljama svijeta. Iz tog razloga, osvrnut ću se na karakteristike unutar japanskog društva za koje se vjeruje da su specifične za Japan i stoga mogući uzrok pojave ovog društvenog fenomena. Odabrala sam ovu temu zbog toga što me zanimalo da li se hikikomori pojavljuje samo u Japanu.

Primarna metoda prikupljanja informacija koju sam koristila u ovom završnom radu bile su knjige vezane uz temu fenomena *hikikomori* te analiza istraživačkih radova dostupnih na Internetu i odabrane internetske stranice. Informacije o karakteristikama i simptomima fenomena *hikikomori* koje navodim u ovom radu najvećim dijelom dolaze iz knjige Tamakija Saitō (2013), japanskog psihijatra koji se smatra vodećim stručnjakom fenomena *hikikomori*. S druge strane, dio rada o utjecaju kulture i tradicije japanskog društva dolazi iz raznih radova i knjige Michela Zielenzibera (2007), američkog novinara, koji kao i mnogi drugi (Furlong, 2008; Horiguchi, 2012; Naito i Gielen, 2006) smatra da je fenomen kulturološki uvjetovan. Nadalje, kao primjer hikikomori osoba i kao vizualni primjer hikikomori stanja koristila sam dokumentarne filmove „*Dying Out of Sight: Hikikomori in an Aging Japan*“ od japanske televizijske kuće *NHK WORLD – JAPAN* i „*Hikikomori Loveless: What causes young Japanese hermits to give up on real life*“ dostupne na YouTube kanalu *RT Documentary*.

Na temelju istraživanja dostupne literature o fenomenu hikikomori, u ovom završnom radu pokušat ću odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Što je fenomen hikikomori i kako je došlo do pojave fenomena?
2. Koji su mogući uzroci pojave fenomena socijalne izolacije u Japanu i da li japansko društvo utječe na pojavu fenomena?
3. Je li fenomen hikikomori isključivo vezan za Japansko društvo?

2. FENOMEN *HIKIKOMORI*

2.1. DEFINIRANJE I POJAVA RIJEČI *HIKIKOMORI*

Riječ *hikikomori* je japanski izraz koji je postao popularan u zadnjih tridesetak godina, a generalno se upotrebljava kao pojam koji opisuje stanje duboke socijalne izolacije mladih ljudi u Japanu. Pojam *hikikomori* se nakon 1998. godine također počeo koristiti u svakodnevnom govoru te se upotrebljava za opis osobe koja je odlučila prekinuti kontakt sa ostatkom društva odnosno izolirati se od ostatka društva. (Saitō, 2013: XI)

Pojam *hikikomori* dolazi od izraza *shakaiteki hikikomori* (社会的引き籠り) koji se u psihologiji izvorno odnosio na simptome zamjetne kod ljudi koji pate od raznih psiholoških oboljenja, patoloških stanja. *Shakaiteki* u prijevodu znači „socijalni, društveni“ te je pojam *shakaiteki hikikomori* prijevod engleskog izraza *social withdrawal*. Međutim kasnije se termin skratio na samo *hikikomori* te se i danas tako koristi. (Saitō, 2013: 10)

Hikikomori (引き籠り) je imenica koja se sastoji od kombinacije japanskih glagola *hiku* (引く) i *komoru* (籠る). Glagol *hiku* je prijelazni glagol koji u prijevodu na hrvatski jezik znači „povući“, dok je glagol *komoru* neprijelazni glagol koji znači „izolirati se, sakriti se, ostati unutra“. Kombinacijom ovih riječi dobiva se imenica *hikikomori* koja u prijevodu na hrvatski jezik znači socijalna izolacija ili osoba koja se odlučila povući iz društva. (jisho.org, 2021)

U današnje vrijeme riječ *hikikomori* postaje sve popularnija u Japanu kao i ostatku svijeta te se koristi u svakodnevnom govoru Japanaca kao opis stanja socijalne izoliranosti pojedinca ili socijalnu izolaciju kao fenomen. S obzirom na to da se definicija riječi *hikikomori* danas može pronaći i u trećem izdanju Oxford English Dictionaryja iz 2010. godine, ukazuje da je riječ postala popularna i primijećena u ostatku svijeta, a ne samo u Japanu. (Saitō, 2013: XIII)

Opis riječi Oxford English Dictionaryja glasi: „U Japanu: abnormalno izbjegavanje socijalnih kontakata; akutno socijalno povlačenje; također osoba, tipično adolescentni muškarac; osamljenik.“ (Saitō, 2013: XIII)

Međutim, rječnik iz 2010. godine navodi da je *hikikomori* fenomen isključivo vezan uz Japan te se još i danas vode rasprave o tome da li je to u stvarnosti točno s obzirom na pojavu mnogih *hikikomori* slučajeva u drugim državama svijeta. Neovisno o tome je li fenomen *hikikomori* vezan isključivo uz japansko društvo ili nije, sljedeća općeprihvaćena definicija označava pojam *hikikomori*: Osoba koja je prestala ići u školu ili na posao te prekinula kontakt s ostatkom društva na razdoblje dulje od 6 mjeseci; osoba koja svoje vrijeme provodi izolirana u svojoj sobi ili domu te čiji uzrok pojave izolacije nije psihički poremećaj. (Saitō, 2013: 24)

2.1.1. Pojava pojma i utjecaj medija

Godine 1989. objavljeno je prvo statističko istraživanje socijalne izolacije mladih u Japanu na kojem je, zajedno sa kolegama Sofukai Sasaki bolnice u Funabashiju, radio psihijatar Tamaki Saitō. Za osnovu istraživanja uzeti su pacijenti koji su između 1983. i 1988. godine bili na liječenju te su morali zadovoljiti određene kriterije: nisu imali dijagnosticiranu psihičku bolest i poremećaj, njihova socijalna izolacija trajala je najmanje tri mjeseca do njihovih najranijih konzultacija na institutu, morali su biti na liječenju najmanje šest mjeseci, pri čemu su morali posjetiti kliniku barem pet puta (ovaj kriterij je bio uključen jer su mnoge konzultacije uključivale samo roditelje pacijenta). (Saitō, 2013: 30–31)

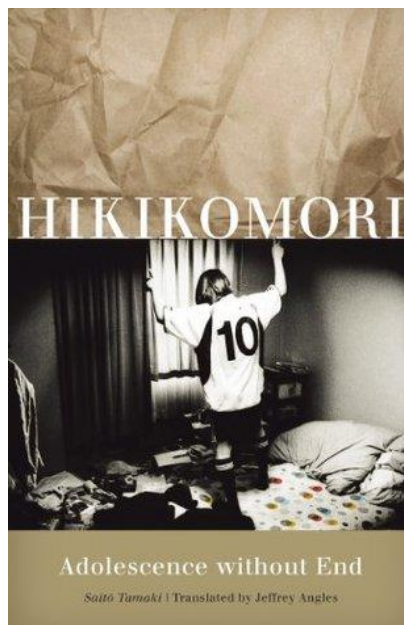
Istraživanje je uključivalo 80 pacijenata koji su zadovoljavali navedene kriterije, od kojih je bilo 66 muškaraca i 14 žena. U najranijim konzultacijama sudjelovali su pacijenti u dobi od 12 do 34 godine te je prosječna dob iznosila 19,6 godina, dok su u anketiranju sudjelovali oni od 13 do 37 godina te je prosječna dob iznosila 21,8 godina. Analiza podataka dovela je do sljedećih rezultata:

- Prosječno trajanje socijalne izolacije iznosilo je 3 godine i 3 mjeseca (39 mjeseci)
- Veći dio činili su muškarci
- Postotak prvorođenih sinova bio je izrazito visok
- Prosječna dob kada je započeo problem bila je 15,5 godina
- Najčešći uzročnik poticaja izolacije bio je izostajanje iz škole

- Nakon početka problema proteklo je mnogo vremena prije nego što je pacijent došao potražiti savjet
- Obitelji su srednje ili više klase, a u manje slučajeva su roditelji bili razvedeni ili živjeli odvojeno zbog posla (Saitō, 2013: 30–31)

Istraživanje nije imalo veliki utjecaj na javnost, ali je bilo prvi korak u proučavanju fenomena *hikikomori*. Svrha istraživanja bila je dobivanje demografskih karakteristika skupine, a ne traženje razloga pojave fenomena.

Riječ *hikikomori* postala je popularna 1990-ih kada je Tamaki Saitō objavio knjigu „*Adolescence without an end*“; u kojoj je definirao i objasnio *hikikomori* kao pojam i fenomen te podijelio svoje iskustvo i znanje koje je stekao radeći s *hikikomori* pacijentima. Knjigu je objavio prvi put 1998. godine, koja je ubrzo postala bestseller. Unatoč tome što je Saitō za vrijeme objave knjige bio relativno nepoznata ličnost, njenom objavom se istaknuo kao jedan od vodećih stručnjaka za psihološke probleme mladih u Japanu, te se u današnje vrijeme smatra glavnim stručnjakom *hikikomori* fenomena. (Saitō, 2013: VIII)

Slika 1: Naslovna strana engleskog prijevoda knjige Tamaki Saitō - *Adolescence without End*

Njegova je knjiga, definiranjem pojma *hikikomori*, imala veliki utjecaj na japansko društvo jer je predstavila naziv za prethodno nedefinirano stanje, čime je omogućena normalizacija i korištenje pojma u kliničke svrhe i dijagnosticiranje stanja socijalne izolacije. To je, nadalje, potaknulo razgovor o problematici izolacije, odnosno na koji način ona utječe na njihov život, obitelj i cijelo društvo. (Saitō, 2013: XI)

Definiranje riječi dovelo je do mogućnosti korištenja pojma u svrhu opisa vlastitog stanja ili stanja drugih ljudi, čime je smanjena stigma za taj društveni fenomen. Pojava riječi *hikikomori* pokazala je pojedincima da nisu jedini koji se nalaze u problemu socijalnoga povlačenja, već da postoje i drugi koji se nalaze u sličnoj ili istoj situaciji, te je time smanjena osuda koja je prije pratila to bezimeno stanje. Nedefiniranost njihovog stanja dovodila bi do osjećaja bespomoćnosti i očaja koji bi dalje pogoršali njihovu situaciju. Stoga je riječ *hikikomori* postala nešto kao dio identiteta ljudi koji su se prethodno osjećali samima i zarobljenima u stanju vlastite socijalne izoliranosti. (Saitō, 2013: X)

Jedan primjer utjecaja Saitōve knjige spominje se u članku britanskog dnevnog lista *The Independent* iz 2001. godine. Tekst govori o mladiću koji živi život iza zatvorenih vrata sobe, u potpunosti odsječen od ostatka društva kao tipičan *hikikomori* pojedinac. Pogledavši televizijsku emisiju o Saitōvom radu na temu socijalne izolacije, mladić je shvatio da se on nalazi u istoj situaciji kao i *hikikomori* pojedinci u Saitōvoj knjizi.

“I tried not to admit it at first, but I realized that there were other people out there, experiencing the same thing as me... I had no word for what I was experiencing, so I couldn't explain it to anyone else ...”(Saitō, 2013: XIII)

Mladić je u članku izjavio da si u početku nije mogao priznati, ali je shvatio da u svijetu postoje i drugi koji proživljavaju isto što i on. Pristao je započeti liječenje te se pridružio grupi koju je vodio Saitō. Tamo je mogao komunicirati s ljudima koji su se također nalazili u sličnoj situaciji, što je bio veliki korak prema oporavku. Definiranje riječi *hikikomori* dovelo je njega i mnoge druge do mogućnosti potrage profesionalne pomoći za stanje koje prije nisu znali objasniti. (Saitō, 2013: XIII)

Teme psiholoških problema u Japanu nisu popularne u svakodnevnom razgovoru, te se iz tog razloga stanje izolacije često sakriva od ostatka društva. Upravo zato što Japanci generalno

oklijevaju govoriti o osobnim problemima, Saitō u knjizi naglašava važnost pronalaska profesionalne, kliničke pomoći pojedincima koji se nalaze u stanju izolacije ili pomoć drugih ljudi i obitelji koje se nalaze u sličnoj situaciji, u svrhu međusobne potpore i ozdravljenja. Iz njegovog iskustva stanje ljudi koji pate od *hikikomori* fenomena neće se samo od sebe riješiti. (Saitō, 2013: XI)

Objavom knjige i zagovaranjem problema pojave i povećanja broja *hikikomori* slučajeva u Japanu, Saitō je postao poznata ličnost, potaknuvši značajan interes medija koji su fenomen počeli prikazivati u negativnom svjetlu.

Tamaki Saitō je nakon objave knjige sudjelovao u mnogim intervjuima gdje je promicao govor o problematici pojave velikog broja socijalno izoliranih mladih u Japanu. U jednom članku Saitō je procijenio da se u vrijeme 2000-ih u Japanu nalazilo oko 1 milijun slučajeva *hikikomori*, što se u ukupnoj populaciji Japana odnosilo na gotovo 1% socijalno izoliranih ljudi. Naveden neočekivan broj koji je stručnjak za fenomen naveo, izazvao je u društveni nemir te je dramatična procjena dovela do mnogih kritika usmjerenih prema Saitu sa pretpostavkom da je njegov cilj bio zastrašivanje javnosti u svrhu privlačenja pozornosti prema vlastitoj knjizi. Kasnije je i sam Saitō potvrdio problem dobivanja točne procjene broja slučajeva, pojasnivši da je njegova procjena bila temeljena na nagađanju iz vlastitog iskustva rada s *hikikomori* pacijentima. (Saitō, 2013: XI)

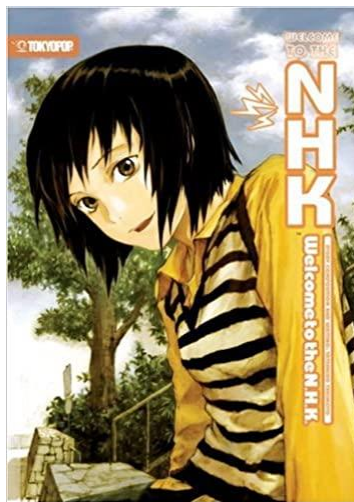
U Japanu su se godine 2000. dogodila dva incidenta koja su potaknula daljnji razgovor o socijalnoj izolaciji, ali s negativnim pogledom na *hikikomori* pojedince. Prvi incident vezan je uz tridesetsedmogodišnjeg muškarca koji je oteo desetogodišnju djevojčicu i držao je u zatočeništvu devet godina. Drugi incident je uzrokovao sedamnaestogodišnji mladić otevši autobus. Ispostavilo se da su oba muškarca pokazivala simptome socijalne izolacije, što je potaknulo dodatni interes medija koji su kroz skandaloznost incidenta predstavili *hikikomori* kao pokazatelj potencijalnih kriminalaca. Međutim, te optužbe nisu podržavale činjenicu da se *hikikomori*, tj. socijalna izolacija generalno odnosi na antisocijalno ponašanje i izbjegavanje izlaska u javnost. (Saitō, 2013: 4)

Zabrinutost, nesporazum i strah koji su ovi incidenti izazvali u društvu, doveli su do dodatnih osuda koje su već tada pratile fenomen *hikikomori*, a povrh toga su stigmatizirale stanje koje nije bilo u potpunosti shvaćeno i objašnjeno. Može se pretpostaviti da su kritike usmjerene

prema *hikikomori* pojedincima imale dodatan učinak na problem preciznog određivanja ukupnog broja *hikikomori*, što bi možda pomoglo u shvaćanju ozbiljnosti situacije u kojoj se Japan počeo nalaziti. (Saitō, 2013: 4)

Zainteresiranost javnosti dovela je do popularnosti *hikikomorija* u medijima te se pojam *hikikomori* počeo pojavljivati u japanskoj kulturi, točnije u animejima i mangama. Primjer toga je popularni roman iz 2002. godine pod nazivom *NHK ni yōkoso (Dobrodošli na NHK)* u kojem je glavni lik *hikikomori*. (Hairston, 2010)

Roman je napisao Takimoto Tatsuhiko te je kasnije pretvoren u popularnu mangu i anime. U pogovoru romana autor je priznao da je i on bio *hikikomori* te da se dijelovi knjige temelje na njegovom vlastitom iskustvu. Djelo je napisano sa stajališta mladića koji odmah na samom početku izjavi: „Ja sam *hikikomori*.“. Time potvrđuje svoje povučeno stanje, odnosno *hikikomori*, kao nešto što predstavlja njegov identitet. (Hairston, 2010)

Slika 2: Naslovna strana romana Takimoto Tatsuhiko - *Welcome to the NHK* (www.goodreads.com)

Autor u svojem djelu navodi: „it was still painful. It was embarrassing. I felt as though I were taking my own shame and revealing it to the whole world...“ - Takimoto Tatsuhiko (Hairston, 2010)

Činjenica, da je i pisac romana rekao da je osjećao sram zbog toga što je *hikikomori*, ukazuje na to da se *hikikomori* počeo smatrati negativnom karakteristikom.

O zainteresiranosti oko fenomena *hikikomori* izvan granica Japana svjedoči dokumentarni film iz 2002. godine, autora Phila Reesa, pod nazivom „*The Mystery of the Missing Million*“. Film je emitiran na BBC-u, predstavivši fenomen zapadnom svijetu. Na početku dokumentarca Rees spominje kako je *hikikomori* socijalni problem koji se može pronaći samo u Japanu i kako je to osjetljiva tema zbog čega je teško pronaći roditelje koji su spremni dati intervju. Roditelji često osjećaju sram i odgovornost zbog socijalne izolacije svoje djece. Stigma koja prati *hikikomori* može se vidjeti i u dokumentarcu budući da je snimateljska ekipa bila prisiljena parkirati nekoliko ulica dalje kako ne bi privukli pažnju susjeda. (Documentary Storm, 2017)

Slika 3: Naslovna slika dokumentarca - *The Mystery of the Missing Million* (Documentary Storm, 2017)

Iskazan interes za pojavu ovog fenomena i utjecaj koji su mediji imali na prezentaciju *hikikomori* osoba, može se primijetiti u tome što je japanska vlada, odnosno Ministarstvo zdravlja, rada i socijalne skrbi godine 2003. objavilo službene smjernice definiranja i prepoznavanja fenomena *hikikomori*. (Zielenziger, 2007: 66)

2.2. SIMPTOMI I KARAKTERISTIKE FENOMENA *HIKIKOMORI*

Službene smjernice koje je dala japanska vlada putem Ministarstva zdravlja, rada i socijalne skrbi navodi sljedeće kriterije fenomena *hikikomori*:

- Trajanje izolacije dulje od 6 mjeseci
- Osoba nema motivacije za školu ili posao
- Ne postoje prethodno dijagnosticirani znakovi šizofrenije ili drugih psihičkih oboljenja

Međutim u smjernicama nije naveden uzrok pojave fenomena *hikikomori* ili na koji način ga liječiti. (Zielenziger, 2007: 66)

Svrha ankete koju je provelo japansko Ministarstvo zdravlja, rada i socijalne skrbi bazirala se na smjernicama iz 2003. godine te je bila pokušaj preciznog određivanja broja ljudi koji žive u izolaciji, a čiji uzrok povlačenja nije povezan s nekim psihološkim oboljenjem. Rezultat je bio detekcija više od šest tisuća ljudi koji su u razdoblju od godine dana zatražili pomoć i čiji su se simptomi uspješno mogli svrstati u navedene smjernice. Rezultati su pokazali da je 57,8% pojedinaca bilo starije od 21. godinu od kojih je 23,3% bilo izolirano od društva dulje od 5 godina. (Saitō, 2013: IX)

Iako broj ispitanika nije bio velik, problem ovog istraživanja bio je to što se ne može očekivati da je svaka osoba koja se nalazila u stanju socijalne izolacije zatražila pomoć, pogotovo kada je u pitanju fenomen koji je to vrijeme u Japanu predstavljao šokantnu temu.

Naknadno je, 2010. godine, japanska vlada napravila novo istraživanje vezano uz socijalnu izolaciju čiji su rezultati pokazali broj od gotovo 700 000 ljudi u izolaciji. (Saitō, 2013: X)

S obzirom na to da je fenomen *hikikomori* popraćen raznim osudama i sramom, nije iznenađujuće da je teško procijeniti ukupan broj slučajeva iz razloga što se ne može očekivati od već povučениh ljudi da javno priznaju svoju situaciju. Nadalje, problem socijalne izolacije se, prema mišljenjima stručnjaka, ne može riješiti sam od sebe. Stoga postoji mogućnost da *hikikomori* osobe možda nikad niti ne potraže pomoć.

Socijalna izolacija *hikikomori* pojedinaca ne odnosi se samo na izbjegavanje nepoznatih ljudi, već u nekim slučajevima i na prekid kontakata sa članovima obitelji, neovisno o tome žive li u istom domu. Dakle, glavne karakteristike *hikikomori* su socijalna izolacija, koja može potrajati godinama a takvo stanje nije popraćeno psihičkim poremećajima, koji bi se mogli postaviti kao uzrok pojave povlačenja. (Saitō, 2013: 19, 23)

Također, potrebno je napomenuti koji su najčešći simptomi koji prate *hikikomori* s obzirom na to da nam karakteristike fenomena ne daju dovoljno jasnu predodžbu o tome s kojim se sve preprekama *hikikomori* svakodnevno nose. Simptomi koje je Saitō naveo u svojoj knjizi odnose se na: zamjenu dana i noći, apatiju, izbjegavanje članova obitelji, regresiju, ispade nasilja te u nekim slučajevima poremećaje, kao što su opsesivno kompulzivni poremećaj te antropofobija (patološki strah od ljudi). Ponekad neuravnoteženo psihičko stanje, uzrokovano nekim od simptoma, može dovesti i do pokušaja samoubojstva. Međutim, ovo su samo neki od simptoma, koji nisu strogo vezani uz *hikikomori*. To znači da neki ljudi mogu imati jedan ili više simptoma, ali je važno napomenuti da većina ovih simptoma ima međusoban utjecaj te mogu ponekad biti i uzrok pojave drugih. Iz istog razloga Saitō navodi da što je dulje trajanje izolacije time je izolacija teža, a i simptomi su gori. (Saitō, 2013: 23)

Važno je napomenuti da *hikikomori* nije konkretna bolest ili psihički poremećaj, već stanje, koje se, zajedno s utjecajem određenih čimbenika okoline u kojima se pojedinac nalazi, postepeno razvija. (Saitō, 2013: 68)

U stanju izolacije nerijetka je pojava zamjene dana i noći. Umjesto svakodnevnih aktivnosti koje osobe prakticiraju kroz dan, *hikikomori* osobe danju spavaju, a po noći se bude i postaju aktivni. Prvo se smatralo da su *hikikomori* pojedinci lijeni i letargični, ali kasnije je izašlo na vidjelo da je njihovo stanje nekontrolirano te se oni zapravo nalaze u dubokom unutarnjem konfliktu. Psihološki razlog promjene dana i noći dolazi od osjećaja koje takve osobe u stanju

izolacije svakodnevno osjećaju. Naime, *hikikomori* se zbog svoje situacije osjećaju kao zarobljenici vlastitog doma te pate od kompleksa manje vrijednosti.¹ (Saitō, 2013: 23, 42)

Negativni osjećaji inferiornosti koje *hikikomori* osoba osjeća potiču daljnju izolaciju, koja se s vremenom može pogoršati. Po danu kada obični ljudi bivaju zaposleni svakodnevnim aktivnostima, kao što su posao i škola, *hikikomori* se u stanju izolacije osjećaju inferiorno u odnosu na ostatak društva. Razlog tome je što, za razliku od običnih ljudi koji svoje vrijeme provode na poslu ili u školi gdje bivaju produktivni, *hikikomori* pojedinci svoje vrijeme provode na Internetu ili pred televizorom. Prema iskustvima stručnjaka, *hikikomori* ne osjećaju dosadu, unatoč tome što svoje vrijeme provode ne radeći ništa konkretno, što ukazuje na to da je um *hikikomori* pojedinca previše zaokupljen drugim stvarima, što im ne daje mogućnost osjećanja dosade. Neproduktivnost i prolaznost vremena dovode do osjećaja zarobljenosti i života u tjeskobi, praćenog negativnim mislima. Izbjegavanje kontakta s članovima obitelji i drugim ljudima dovodi do pogoršanja međusobnih odnosa u obitelji, što dalje produbljuje potrebu za daljnjom izolacijom. (Saitō, 2013: 23, 42)

Socijalno povlačenje nije uzrokovano jednim psihološkim čimbenikom, već je to sustav u kojem različiti čimbenici djeluju zajedno, zbog čega se iz jedne traume rađa druga. Socijalna izolacija proizlazi iz uma te je važno uočiti razliku između samog stanja *hikikomori*, tj. socijalne izolacije i drugih psihičkih bolesti koje ga mogu popratiti. (Saitō, 2013: 27, 53)

Mnoga su istraživanja obavljena na temu utjecaja socijalne izolacije na ljudsko zdravlje i ona su pokazala da socijalna izolacija ima negativan utjecaj na ljudski mozak te utječe na pad kognitivnih funkcija, kao što su pamćenje, opoziv memorije i verbalnu tečnost. Isto tako, manjak ili nestanak socijalizacije ima negativne posljedice na mentalno zdravlje pojedinca, koje se može manifestirati pojavom raznih psihičkih poremećaja, kao što su depresija i anksioznost. (Offord, 2020)

Kada je u pitanju psihijatrijska procjena i dijagnostika pojedinca, generalno se koristi službeno prihvaćen Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (*DSM - Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*). Međutim, kod slučajeva *hikikomori*, dijagnoza prema priručniku DSM-V (peto izdanje) nije toliko jednostavna zbog simptoma

¹ Kompleks manje vrijednosti potisnuti je osjećaj nesigurnosti i neadekvatnosti koji utječe na cjelokupno doživljavanje i ponašanje pojedinca. (enciklopedija.hr, 2021)

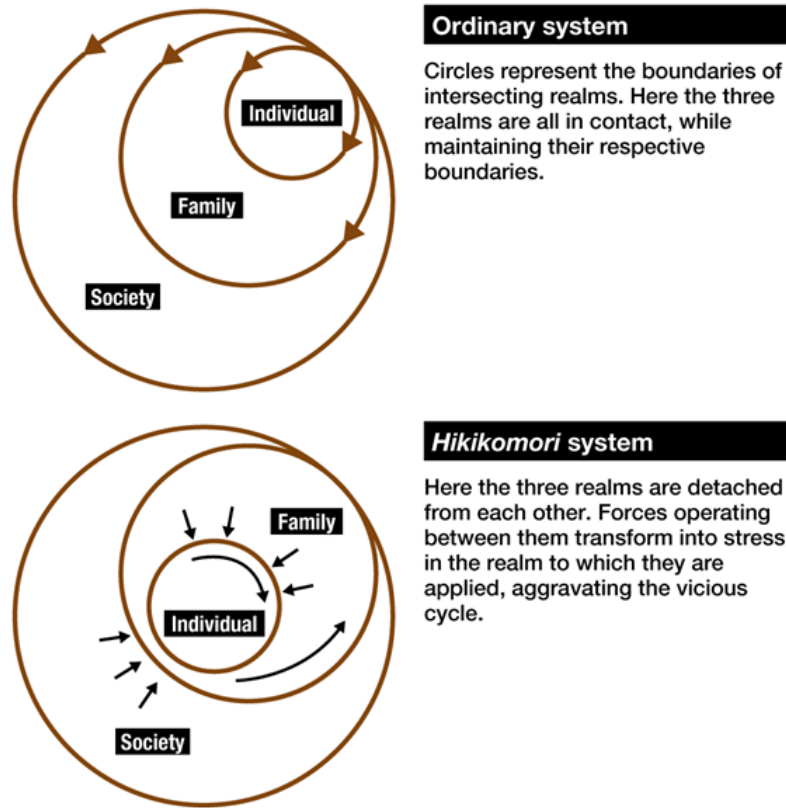
kojima je socijalna izolacija popraćena te, koji mogu, ali i ne moraju biti uzročnik pojave same izolacije. Naime, karakteristike simptoma *hikikomori* pacijenata ne pripadaju u potpunosti karakteristikama psihičkih oboljenja univerzalno prihvaćenim i navedenim u DSM-u. Iz tog razloga *hikikomori* kao fenomen nije službeno prihvaćen kao psihičko oboljenje, ali se prema mišljenjima japanskih psihijatra smatra vrstom društvenog poremećaja. (Zielenziger, 2007: 24)

2.2.1. Kako funkcionira *hikikomori* sustav - začarani krug

Tamaki Saitō objasnio je kako izolacija utječe na individue te kako zapravo funkcionira *hikikomori*. Čin povlačenja osobe iz društva sam je po sebi za osobu traumatičan. Drugim riječima, što je duži period povlačenja i što je ozbiljnija izolacija, to je vjerojatnije da će osoba upasti u začarani krug koji će nastavak izolacije samo pogoršati. Osoba koja se nalazi u stanju socijalne izolacije često osjeća unutarnji sukob, koji može dovesti do pojave raznih psihičkih poremećaja (npr. strah od drugih ljudi, opsesivno kompulzivni poremećaj, deluzije) te pasti u začarani krug iz kojeg je, bez pomoći, teško izaći. Isto tako, dokazano je da se pojedinci koji se nalaze u izolaciji čiji se psihički simptomi s vremenom postepeno pogoršavaju osjete potrebu za još većim povlačenjem što nadalje pogoršava njihovo stanje. (Saitō, 2013: 85)

Kod drugih mentalnih bolesti koje mogu dovesti do začaranog kruga često se događa da obitelj nastoji pomoći i surađuje sa pojedincem s ciljem rješavanja problema. U slučajevima kada je obiteljska dinamika nezdrava to čini pokušaj prekida začaranog kruga još težim, ali je ponekad moguće da upravo takvo okruženje može (npr. privremenom hospitalizacijom) potaknuti oporavak. Međutim, povratak osobe u prijašnje okruženje često ga smješta u stare obrasce ponašanja. (Saitō, 2013: 82)

The Hikikomori System

(Courtesy of Saitō Tamaki)

nippon.com

Slika 4: The hikikomory system (Nippon.com, 2019)

Slika broj 4 prikazuje razliku između uobičajenog i *hikikomori* sustava. Dijagrami se sastoje od tri kruga koja predstavljaju pojedinca, obitelj i društvo dok smjer kretanja strelica ukazuje na međusobni kontakt između krugova.

Gornji dijagram (*ordinary system*) prikazuje uobičajen sustav u kojem su sva tri kruga u funkcionalnom odnosu tj. osoba svakodnevno komunicira sa članovima obitelji koji međusobno utječu jedni na druge. Isto tako, kroz posao ili školu individua biva u kontaktu sa društvom van obiteljskog kruga. Nadalje, obiteljski krug također kroz različite životne aktivnosti ima odnos sa društvenim krugom koji isto tako utječu jedni na druge. Ukratko, sva tri kruga imaju međusoban komunikacijski sustav koji uspješno djeluju jedni na druge te čine sustav funkcionalnim. U ovakvom sistemu teško će doći do potpunog prestanka komunikacije među krugovima.

S druge strane, donji dijagram (*hikikomori system*) prikazuje *hikikomori* sustav u kojem je kontakt između pojedinca, kruga društva i obitelji prekinut tj. sustavi nisu u međusobnoj komunikaciji. Ne kreću se složno i ne utječu međusobno jedni na druge kao u uobičajenom sustavu prikazanom na gornjem dijagramu. Prema kretanju strelica može se vidjeti da individua nije u kontaktu sa krugom društva, ali postoji određena komunikacija između pojedinca i obitelji. (Saitō, 2013: 81-84)

Iz ova dva dijagrama može se vidjeti znatna razlika između toga kako funkcionira uobičajen sustav u odnosu na *hikikomori* sustav. Također, na ovaj se način može bolje prikazati u kakvom se zapravo stanju izolacije *hikikomori* individua nalazi.

3. UZROCI FENOMENA *HIKIKOMORI*

Glavni uzrok pojave fenomena u Japanu i dalje nije službeno usuglašen. Međutim, postoje razne ideje oko utjecaja kulture, tradicije Japana i japanskog društva na pojavu problema socijalne izolacije mladih. Iz tog razloga, mnogi su vjerovali da je fenomen *hikikomori*, kao društveni fenomen, usko vezan uz japansko društvo i zbog toga se ne pojavljuje drugdje u svijetu.

Utjecaji kulture i društva Japana za koje se vjeruje da su uzrok pojave ovog društvenog fenomena odnose se na odnose u obitelji i međuovisnosti unutar tradicionalnih obitelji, problem vršnjačkog nasilja u japanskom društvu, pritisak za dostizanje određenih očekivanja društva te razvoj tehnologije i ovisnost koju tehnologija uzrokuje.

Primjer uzroka *hikikomorija* može se vidjeti u dokumentarnom videu YouTube kanala *RT Documentary* pod nazivom „*Hikikomori Loveless: What causes young Japanese hermits to give up on real life*“. Dokumentarac predstavlja nekoliko *hikikomorija* koji dijele sa gledateljima svoj način života i prisjećaju se početka socijalne izolacije. Jedan od *hikikomorija*, Ryoji Tani, postao je *hikikomori* s 24 godine te 8 godina živi kao *hikikomori* sa svojom majkom. On je financijski ovisan o majci, koja i dalje brine o njemu. Ryoji se prisjeća početka socijalne izolacije i spominje što ga je potaknulo da se povuče iz društva. U njegovom slučaju, kao i kod mnogih *hikikomorija*, socijalna izolacija započela je kao posljedica vršnjačkog nasilja koje je dovelo do odbijanja odlaska u školu. Isto tako pritisak koji su mu stvarali roditelji i nemogućnosti dostizanja njihovih očekivanja kao i očekivanja društva također su bili uzrok izolacije. Ryoji spominje kako ga je baka tjerala da uči u kasnim noćnim satima. Razlog tome, osim postizanja uspjeha u školi, bio je: ako susjedovo dijete ima upaljena svjetla kasno u noći, znači da uči, te i on mora nastaviti učiti. (RT Documentary, 2018)

Slika 5: Isječak iz dokumentarca (RT Documentary, 2018)

S obzirom na to da Ryoji napominje da je prisila na učenje, osim zbog postizanja školskog uspjeha, bila zbog usporedbe sa susjednom djecom, može se pretpostaviti da je mišljenje susjeda Ryojijevoj baki bilo od velike važnosti. Pritisak koji je Ryoji osjećao od obitelji i od društva jedan je od glavnih uzroka pojave hikikomorija.

3.1. PRITISAK DRUŠTVA - *SEKENTEI*

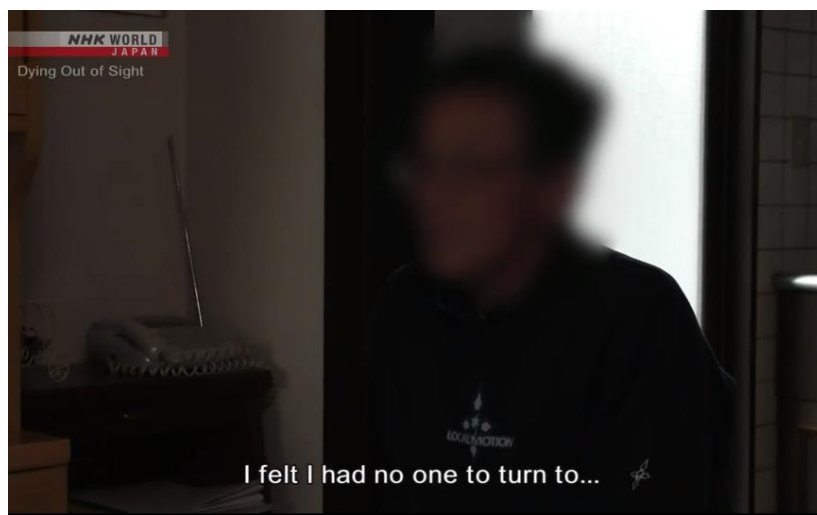
Japan je poznat po strogo određenim pravilima ponašanja, te strogim i organiziranim školama, kao i dugim radnim satima na poslu. Sve te karakteristike koje u očima ostatka svijeta čine Japance marljivim i predanim ljudima, dolaze uz veliku količinu stresa i pritiska društva. Odstupanje od društvenih normi rezultira kritikama i sramom od nedostizanja određenih očekivanih ciljeva okoline.

U tradicionalnom japanskom društvu individualizam nije toliko cijenjen kao u zapadnim zemljama te pojedinac promatra sebe u kontekstu cijelog društva. Zamišljen „idealni“ životni put temelji se na idealu društva i potrebi za postizanjem pozitivnog mišljenja od strane drugih ljudi (Kim, 2019: 37-38). Tako, primjerice, riječ *sekentei* (世間体) u prijevodu na hrvatski jezik

znači „izgled u očima društva“. Pojam *sekentei* odnosi se na ugled i reputaciju osobe u zajednici i pritisak koji ona osjeća kao rezultat potrebe za impresioniranjem drugih. Odnosi se na zabrinutost pojedinca glede mišljenja drugih i ocjenu njegovog ponašanja. Isto tako izgled pojedinca u očima društva također služi kao psihološka barijera u sprječavanju kršenja društvenih očekivanja i normi. (Kim, 2019: 37-38)

Neuspjesi u školi ili na poslu mogu ozbiljno utjecati na samopouzdanje ljudi, pogotovo u zemlji u kojoj se status mjeri takvim uspjehom. Kada pritisak od neuspjeha i nedostizanja određenih standarda društva, postane prevelik, za pojedince jedini način nošenja sa situacijom postane povlačenje u sobe i prestanak komunikacije sa ostatkom društva. Što je dulje trajanje izolacije, *hikikomori* postaju svjesniji svojih neuspjeha. Zbog toga, fenomen *hikikomori* postaje začarani krug, popraćen negativnim mislima, koje jačaju već postojeće osjećaje srama te u konačnici dovode do daljnje izolacije. (Coles, 2020)

Dokumentarni film pod nazivom „*Dying Out of Sight: Hikikomori in an Aging Japan*“ japanske javne televizije *NHK WORLD – JAPAN* govori o sve većem problemu pojave hikikomorija među odraslima. Film prati nekoliko socijalnih radnika i hikikomorija te prikazuje problem prilagodbe odraslih hikikomorija nazad u društvo. Jedan od intervjuiranih hikikomorija govori o početku njegove socijalne izolacije. Sa 43 godine odlučio slijediti svoj san i postao je uredski radnik. Međutim, imao je poteškoća u odrađivanju posla za koji nije imao prijašnja iskustva, nitko mu nije želio pomoći, te je često bio kritiziran pred drugim kolegama. Neugodno radno okruženje zbog nedostizanja određenih očekivanih normi dovelo je do depresije zbog čega je kasnije dao otkaz. Sram zbog nezaposlenosti i sram pred vlastitom djecom rezultirao je rastavom i socijalnom izolacijom. Osjećajući se nepotrebno i neželjeno u očima društva, nije mogao potražiti pomoć. Kod mnogih hikikomorija gubitak vlastite vrijednosti dovodi do nemogućnosti traženja pomoći. U dokumentarcu se navodi da je samo 15,6% hikikomorija posjetilo centar za socijalnu skrb u svrhu pronalaska profesionalne pomoći. (*Dying Out of Sight: Hikikomori in an Aging Japan*, 2021)

Slika 6: Hikikomori muškarac iz NHK dokumentarca (NHK WORLD – JAPAN, 2021)

Sram i zabrinutost oko mišljenja okoline također se mogu vidjeti i u činjenici što često prođu mjeseci prije nego što roditelji *hikikomorija* zatraže profesionalnu pomoć. Razlog tome je što osoba zatvorena u sobu privlači manje pozornosti od osobe koja aktivno pokušava dobiti pomoć. Psihijatrijska pomoć nije toliko društveno prihvaćena u Japanu. Obitelji više brinu o tome što će drugi misliti i pokušavaju sakriti činjenicu da je njihovo dijete *hikikomori*, te pokušavaju riješiti problem sami, bez traženja savjeta stručnjaka. (Saitō, 2013: 89, 94) Kada savjetnici ili grupe za pomoć dolaze u kućne posjete nije neuobičajeno da parkiraju nekoliko ulica dalje od kuće kako ih susjedi ne bi primijetili. (Zielenziger, 2007: 56)

Psihološki pritisak japanskog društva očito ima negativan utjecaj na ljude koji ne vide izlaz iz vlastite situacije osim da se socijalno izoliraju. Strah koji nastaje kao posljedica *sekentei* ne odnosi se na strah od ljudi općenito, već na strah od kritika i osuda bliskog okruženja, te osjećaja nemogućnosti dostizanja očekivanja koje pojedinac vjeruje da drugi imaju od njega. Pritisak može doći od obitelji, susjeda, kolega iz razreda, prijatelja pa čak i stranaca. Stoga nije iznenađujuće da pritisak društva koji stvara sram, rezultira potrebom za bijegom od društva koje dovodi do *hikikomorija*.

3.2. ODNOSI U OBITELJI – AMAE

S obzirom na činjenicu da *hikikomori* rijetko ili nikada ne napuštaju vlastiti dom te da se kod nekih jedini oblik komunikacije odnosi na kontakt sa članovima obitelji koji stanuju u istoj kući, logično je da će na te pojedince i njihovo stanje neizbježno utjecati njihova obitelj. Posebice kada su u mnogo slučajeva roditelji ti koji se zapravo brinu o *hikikomori* članu kućanstva.

Saitō u svojoj knjizi „*Adolescence without an end*“ navodi tradicionalnost japanskog društva kao potencijalan uzrok pojave fenomena *hikikomori* kroz upotrebu riječi *amae* (甘え). *Amae* je imenica koja u prijevodu znači „ovisnost o drugima“ te se u ovom slučaju odnosi na izraz opisa japanskog društva, kao kulture međuovisnosti koja se temelji na odnosu majke i djeteta. (Horiguchi, 2012: 124)

Amae kao koncept prvi je 1971. godine predložio japanski psihoanalitičar Takeo Doi. Koncept *amae* bazira se na ideji međusobne ovisnosti između majke i djeteta koja u krajnosti djeluje na osamostaljenje djeteta i time produljuje nezrelost. Ideja *amae* je da se takav koncept međusobne ovisnosti u japanskom društvu ne smatra problematičnim već normalnim. Zbog društvene prihvaćenosti takvog odnosa, prema mišljenju stručnjaka kao što je Saitō, smatra se da bi se fenomen *hikikomori* primijetio i ranije da nije toliko povezan sa *amae*. (Horiguchi, 2012: 124)

Doi tvrdi da se u zapadnjačkim društvima potiskuje ovisnost i potiče neovisnost, dok se s druge strane u japanskom društvu potiče ovisnost. U tradicionalnim japanskim obiteljima odgovornost o odgoju djece posao je majke, dok je otac često zaposlen i odsutan te ne provodi toliko vremena sa djecom kao majka (Zielenziger, 2007: 68). Naime, u tradicionalnim japanskim obiteljima uobičajeno je da djeca ostaju živjeti sa roditeljima bez obzira na to jesu li punoljetna. Na taj način nastaje međusobna ovisnost gdje roditelji i dalje brinu o svojoj odrasloj djeci koja nastavljaju ovisiti o njima. Međusobna ovisnost roditelja i djeteta dovodi do emocionalne i ekonomske ovisnosti o roditeljima, što ponekad može usporiti sazrijevanje i samostalnost osobe (Saitō, 2013: XV). U japanskom društvu od roditelja se očekuje briga o djeci za vrijeme odrastanja i osamostaljenja, a kasnije briga djece o roditeljima. Takav sustav bazira se na tradiciji

konfucijanstva gdje se poštovanje prema starijima i cjeloživotna briga smatraju jednim od kvaliteta japanskog društva. Stoga nije neobično za dijete da ostane živjeti sa roditeljima veći dio života, pogotovo kod imućnijih obitelji čiji životni standard to omogućuje. (Furlong, 2008: 314)

Rezultat ovakvog obiteljskog sustava je veća vjerojatnost da će djeca ostati u neprekidnom i umjetno produženom stanju adolescencije, nego u obiteljima i društvima u kojima se cijeni samostalnost. Saitō smatra da se stanje *hikikomori* ne bi nastavilo da se majčinska privrženost prema djetetu ne temelji toliko nekritično na *amae*, odnosno, međuovisnosti roditelja i djeteta. (Saitō, 2013: XV)

Iako se takva povezanost majke i djeteta može pronaći i u zapadnim zemljama, takva privrženost i ovisnost o roditeljima ne potiče se kao u Japanu. Takva međuovisnost u okviru japanske kulture može se vidjeti u mnogim društvenim odnosima kao npr. između mladog zaposlenika i njegovog šefa. Šefovi ovise o svojim zaposlenicima, a zaposlenici o šefovima kao u očinskoj vezi, što je razlog zašto se japanske tvrtke oslanjaju na sistem doživotnog zapošljavanja. Ovi odnosi međuovisnosti isto tako služe kao obrazloženje japanske hijerarhije jer se iz takvog sustava sve crte vlasti jasno mogu vidjeti, a identitet se formira uz grupno usmjerenje. Na taj način može se objasniti i prisutna hijerarhija poslovanja unutar korporacije jer se primjenjuju međuovisni odnosi gdje se gubi identitet pojedinca, a daje se na važnosti grupe. (Zielenziger, 2007: 68 - 71)

Amae također može služiti kao objašnjenje zašto majka često potiče i podržava socijalnu izolaciju vlastitog djeteta umjesto da mu pokuša pomoći osamostaliti se. (Zielenziger, 2007: 72) *Hikikomori* pojedinci najčešće dolaze iz visoko obrazovane obitelji srednje ili više klase koje se drže tradicionalne obiteljske strukture vrlo zaposlenog oca i dominantne majke kućanice. Prema istraživanjima potvrđeno je da se *hikikomori* u većini slučajeva javlja kod muškaraca, velikim dijelom kod prvorodenih sinova. (Saitō, 2013: 22) Majke mnogih *hikikomorija* ne mogu jednostavno odbiti pružati skrb svojem djetetu što uzrokuje daljnju izolaciju koja zbog te snažne potrebe za međusobnom ovisnošću omogućuje *hikikomoriju* da nastavlja tako živjeti mjesecima ili čak godinama. Nadalje, zbog međuovisnosti majke i djeteta, iz perspektive majke, dijete jednostavno ne može preživjeti bez nje te zbog toga, kao rezultat, njezin identitet njegovateljice i zaštitnice postaje osnažen te je iz tog razloga majkama često teško prekinuti brigu o svojem *hikikomori* djetetu. (Zielenziger, 2007: 72) Zbog majčinske brige i djetetove nemogućnosti da se

osamostali, dijete isto tako vjeruje da ne može živjeti bez svoje majke, što učvršćuje osjećaj bliskosti i ovisnosti majke i djeteta. Takav odnos može stvoriti situaciju u kojoj majka i *hikikomori* smatraju da ne mogu živjeti jedno bez drugoga, što osnažuje stanje izolacije. (Saitō, 2013: 125)

Iz tih razloga *amae* se može smatrati jednim od potencijalnih uzroka pojave velikog broja *hikikomorija*. Uz pretpostavku da je u Japanu prihvatljivo ili čak poželjno za dijete da u odrasloj dobi nastavi živjeti sa roditeljima te uz kulturnu sklonost međuovisnosti roditelja i djeteta u kojoj se dijete oslanja i ovisi o roditeljskoj pomoći, pojava *hikikomori* ljudi u Japanu i nije toliko iznenađujuća. Oni i dalje ovise o brizi svojih roditelja koji im zapravo pružaju mogućnost daljnje izolacije. Nadalje, pojam *amae* kao dio kulture japanskog društva podržava tendenciju da se *hikikomori* češće pojavljuju u imućnijim obiteljima zbog mogućnosti brige za takvog člana. Iako se ne može sa sigurnošću reći je li kultura iza *amae* glavni uzrok pojave fenomena *hikikomori* u Japanu, navedeni kulturološki razlozi mogu barem donekle objasniti zašto neki stručnjaci vjeruju da je *hikikomori* problem dio samo japanskog društva, japanske kulture i tradicije.

3.3. VRŠNJAČKO NASILJE U JAPANU – *IJIME*

Kada su u pitanju uzroci pojave *hikikomorija*, u istraživanjima fenomena, odbijanje odlaska u školu pokazalo se kao prva faza socijalne izolacije. Odbijanje odlaska u školu može započeti postepeno te kod nekih učenika potrajati mjesecima ili čak godinama što može dovesti do povlačenja u sobu i odbijanja komunikacije sa ostatkom svijeta tj. do *hikikomorija*. (Zielenziger, 2007: 59)

Japanske su škole poznate po strogo uređenim pravilima. U japanskim školama izostanci sa nastave nisu neobična pojava. Prema statistikama iz 2004. godine oko 130 000 djece izostalo je s redovne nastave. Od svih zemalja koje su sudjelovale u istraživanju 2003. godine, Japan je prema rezultatima bio na vodećoj poziciji po broju nemotiviranih učenika sa različitim razinama školskog uspjeha (Furlong, 2008: 315). Na tom tragu, japanska je vlada u listopadu 2018. godine objavila podatke rekordnog broja izostanaka u osnovnim i srednjim školama. U godini dana preko 160 000 djece izostalo je s nastave više od 30 dana. (Cerantola, 2019)

Jedan od glavnih razloga koji se smatra uzrokom školskih izostanaka u japanskim školama je vršnjačko nasilje. S obzirom da dugotrajno odbijanje odlaska u školu može dovesti do socijalne izolacije s njime se može povezati vršnjačko nasilje, koje može biti indirektan uzrok pojave *hikikomorija*. (Zielenziger, 2007: 59)

Vršnjačko nasilje može se definirati kao ponavljano i namjerno zloupotrebljavanje moći koje se manifestira kroz verbalno ili fizičko zlostavljanje pojedinca ili skupine ljudi. Mnoga istraživanja su dokazala da vršnjačko zlostavljanje može imati negativan učinak na akademski uspjeh te fizičko i psihičko zdravlje osobe koje može rezultirati depresijom, samoozljeđivanjem, niskim samopouzdanjem, poremećajem spavanja, fizičkom ozljedama i dr. Nadalje, vršnjačko zlostavljanje u nekim slučajevima također može dovesti do društvene izolacije. (Štark, 2018)

Japanska riječ za vršnjačko nasilje je *ijime* (いじめ). Koristi se u svakodnevnom govoru i označava situacije vršnjačkog nasilja u školama i zlostavljanje na radnom mjestu (mobing). Riječ *ijime* je imenica, koja se također koristi kao glagol *ijimeru* (いじめる), a u prijevodu znači „grubo postupanje prema slabijoj osobi“. (Naito i Gielen, 2006: 175)

Prema izvještaju japanskog ministarstva obrazovanja, godine 2015. - 2016. zabilježeno je oko 220 000 slučajeva vršnjačkog nasilja (*ijime*) (Lim, 2017). Psihijatar Kosuke Yamazaki jedan je od stručnjaka koji je uvjeren u povezanost *hikikomorija* i *ijime*. On smatra da djeca u školama maltretiraju one koje smatraju drugačijima te da nije neuobičajeno da nakon dugoročnog maltretiranja dijete počinje odbijati odlaziti u školu zbog čega u konačnici postaje *hikikomori*. (Zielenziger, 2007: 59)

Vršnjačko se nasilje događa čak i u odraslom društvu Japana kao sredstvo za modificiranje ponašanja, točnije služi kao sredstvo za prisiljavanje pojedinca da prihvati logiku grupe. Naime, u Japanu u prvim godinama osnovne škole učitelji i roditelji ne pomažu djetetu oko škole zbog toga što se smatra da djeca moraju sama steći znanja i vještine koje su potrebne za stvaranje društvenih odnosa i uspjeha u odrasloj dobi. Zbog toga učitelji rijetko utječu odnosno interveniraju u procesu grupnog oblikovanja djece u razredu i ne pokušavaju spriječiti maltretiranje učenika koji biva protjeran iz razredne cjeline. Smatra se da bi takva intervencija poremetila cijeli proces odrastanja. Isto tako, majka se ne uključuje i ne pita školu ili učitelja da li njezino dijete ima problema sa vršnjacima. Japanski roditelji prihvaćaju nadmoć koju određena

grupa ima nad njihovom djecom bez potrebe za upuštanje u rješavanje problema. Ideja je da grupa raspoznaje da se dijete zbog nečega se ne uklapa u ostatak, te zbog toga biva maltretirano i da je djetetova odgovornost prilagoditi se skupini. (Zielenziger, 2007: 58 - 60)

U japanskom školskom okruženju poželjno je biti dio cjeline i svako odstupanje od pripadanja grupi može dovesti do vršnjačkog nasilja (*ijime*). Samim time vršnjačko nasilje koje je s jedne strane prihvatljivo od strane društva i činjenice da individualnost nije toliko prihvatljiva, *ijime* se koristi u svrhe modificiranja ponašanja individue. (Zielenziger, 2007: 57 - 60) Svrha škole je pomoći učenicima u uspješnom funkcioniranju unutar zahtjevnog društva u kontekstu grupne dinamike. (Naito i Gielen, 2006: 173) Pojedinci koji se ne uklapaju u grupu često su žrtve vršnjačkog nasilja koje u nekim slučajevima može dovesti do odbijanja odlaska u školu. Dugoročno izostajanje iz škole i odbijanje odlaska u školu može biti prva faza socijalne izolacije odnosno *hikikomorija*.

3.4. OVISNOST O TEHNOLOGIJI

Poboljšanje tehnologije i pristupačnost Interneta dramatično su promijenili način na koji suvremeni ljudi komuniciraju. Dostupnost društvenih mreža koje omogućuju komunikaciju na daljinu, bezbroj mogućnosti koje Internet pruža, te video igre, imaju sve veći utjecaj na smanjenje potrebe za izlaskom u javnost. Uz sveprisutne mogućnosti internetske zabave nije iznenađujuće zamisliti na koji način *hikikomori* pojedinci provode vrijeme, zatvoreni u svojim sobama. Danas u Japanu postoji preko 100 milijuna korisnika internetskih usluga. Ministarstvo unutarnjih poslova i komunikacije je godine 2017., provelo istraživanje koje je pokazalo da u Japanu 96.9% tinejdžera svakodnevno koristi Internet. (Tateno et al., 2019)

Hikikomori se često pojavljuje u adolescentskoj dobi, a svakodnevno korištenje interneta može izazvati ovisnost. Mogućnosti koje Internet pruža mogu uzrokovati *hikikomori* stanje, a ovisnost o internetu se može postaviti kao jedan od potencijalnih uzroka *hikikomori* stanja.

Ovisnost o internetu definira se kao njegovo pretjerano korištenje, a koje narušava fizičko i/ili psihičko zdravlje osobe te uzrokuje poteškoće u njenom socijalnom funkcioniranju. Može se

odnositi na ovisnost o društvenim mrežama, internetskim igrama, kupovini i slično. (Škrgatić i Šare, 2019)

Iako ovisnost o Internetu nije službeno definiran uzrok fenomena *hikikomori*, sličnosti ovisnosti o Internetu i nekih simptoma *hikikomorija* su značajne. Naime, pojedinci ovisni o Internetu kao i *hikikomori* pojedinci odbijaju sudjelovati u društvenim aktivnostima i nisu zainteresirani za uspostavljanje fizičkog odnosa sa drugim ljudima. U oba slučaja Internet često koriste u svrhe bijega od problema iz stvarnog života. Također, bitno je napomenuti da se smatra da čak 56% *hikikomorija* prijeti ovisnost o Internetu. S druge strane pristupačnost Interneta za *hikikomori* pojedince nije u potpunosti negativna. Uzevši u obzir činjenicu da *hikikomori* imaju problema sa socijalizacijom, pristup Internetu pruža mogućnost komunikacije na daljinu koja bi mogla imati pozitivan utjecaj na socijalnu izolaciju. Zbog toga, mnoge ustanove za pomoć takvim slučajevima koriste Internet kao sredstvo za komunikaciju. (Stip et al., 2016: 4)

Kada je u pitanju ovisnost o Internetu, potrebno je napomenuti da ovisnost o internetskim videoigrama također može biti uzrok *hikikomorija*, tj. socijalne izolacije. (Rosliana i Widiandari, 2020: 4) S obzirom na to da je Japan svjetska tehnološka velesila iz koje dolaze multinacionalne tvrtke kao što su Sony, Nintendo, Sega i mnoge druge, nije iznenađujuće da je japansko tržište video igara izrazito napredno. U današnje vrijeme, internetske videoigre postale su vrlo popularne zbog omogućene interakcije i komunikacije sa drugim igračima što u konačnici može imati utjecaj na zamjenu fizičkog kontakta virtualnim.

Japan kao tehnološki razvijena zemlja poznata je po sve prisutnoj tehnologiji kao važnim dijelom japanskog društva. Jedna od poznatih stvari koje dolaze iz Japana su Internet kafići (Net cafe). U takvim kafićima neki ljudi često prenoće ili ostaju živjeti zbog dostupnosti i cijene noćenja. (Hirata, 2011) Život u net kafićima u Japanu posebice je čest kod ljudi koji nemaju drugog izbora zbog niskih primanja. Internetski kafići, osim prodaje korištenja privatnih soba sa računalima, prodaju hranu i piće te omogućuju pristup kupaoni i tušu. Nadalje, ljudi koji u net kafićima prenoće preko 3 puta tjedno definiraju se kao net cafe *nanmin* (Hirata, 2011: 43-46) *Nanmin* u doslovnom prijevodu znači beskućnik ili izbjeglica. (Jisho.org, 2021)

U zadnjih dvadesetak godina broj internetskih kafića se znatno povećao, te mnogo ljudi tamo provodi vrijeme surfajući Internetom ili igrajući internetske igre, a s obzirom na to da neki kafići rade 24 sata na dan, internetski kafići su u Japanu uvijek dostupni. Zbog te popularnosti, ti

su kafići postali neodvojiv dio japanskog društva. (Rosliana i Widiandari, 2020: 3). Japansko je Ministarstvo zdravlja godine 2018. objavilo rezultate istraživanja koji su pokazali da u japanskim srednjim školama postoji preko 900 000 učenika ovisnih o Internetu sa očekivanim porastom broja. (Rosliana i Widiandari, 2020: 3)

Svjetska zdravstvena organizacija WHO klasificirala je ovisnost o igranju videoigara kao mentalnu bolest. Ovisnost o igranju videoigra — „*Gaming disorder*“ — odnosi se na uzorak ponašanja u kojem pojedinac nema kontrolu nad svojim navikama igranja videoigara, te daje prioritet igranju u odnosu na druge dnevne aktivnosti neovisno o negativnim posljedicama. (Vrbanus, 2018)

Sve veća popularnost internetskih igara također pridonosi sve većem broju ovisnika o igranju videoigara. Internetske igre popularne su u online zajednicama koje se okupljaju oko njih, u kojima se omogućuje komunikacija sa drugim igračima čime online igra postaje vrstom društvene aktivnosti i daje osjećaj pripadanja. Osobe ovisne o videoigramama osjećaju anksioznost kada ne igraju videoigre, te imaju problem kontrole potrebe za nastavkom igranja, što dovodi do ignoriranja vlastitog zdravlja, obitelji i obaveza iz stvarnog života. Ljudi koji provode mnogo vremena kod kuće igrajući videoigre imaju tendencije izoliranja od ostatka društva. Smatra se da ovisnost o internetskim igrama može dovesti do problema socijalizacije sa drugima i poteškoća u komunikaciji koja može dovesti do *hikikomorija*. (Rosliana i Widiandari, 2020)

Ovisnost o videoigramama, društvenim mrežama i Internet općenito, koji služe kao sredstvo za bijeg od realnosti i izolaciju od ostatka svijeta, smatraju se uzrocima pojave fenomena *hikikomori* u Japanu.

4. RASPROSTRANJENOST

Za fenomen *hikikomori* godinama se vjerovalo da je društveni fenomen koji se isključivo može pronaći u Japanu. Mnogi stručnjaci vjerovali su da su glavni razlozi fenomena japanska kultura i tradicija te općenito japansko društvo. Postojale su mnoge ideje i teorije oko točnog uzroka pojave *hikikomorija* u Japanu, poput prisutnosti *amae*, strogog edukacijskog sustava i velikog pritiska društva ili razvoja tehnologije. No, činjenica je da, iako su te karakteristike dio japanskog društva te je pojam prvi puta definiran u Japanu, to ne znači da se fenomen ne može pojaviti izvan Japana. Naime, u današnje vrijeme, popularnost fenomena potaknula je zainteresiranost ljudi diljem svijeta i dovela je do brojnih istraživanja u svrhu pronalaska odgovora na pitanje postoji li *hikikomori* drugdje u svijetu.

Istraživanje iz 2011. godine osmišljeno je s ciljem pronalaska odgovora upravo na pitanje - postoje li *hikikomori* slučajevi u drugim dijelovima svijeta te da li psihijatri u drugim zemljama opažaju pacijente s tipičnim hikikomori sindromom kakav se uočava u Japanu? Anonimni upitnik, koji se sastojao od vinjeta dva tipična slučaja hikikomori, poslan je psihijatrima iz različitih zemalja. Prvi primjer slučaja odnosio se na osobu od 15 godina, dok je u drugom primjeru osoba imala 24 godine te su osobe u oba slučaja imale tipične simptome *hikikomorija* (izoliranje u sobu, odbijanje odlaska u školu, izljevi bijesa, itd.). Upitnik je bio proveden preko emaila ili uživo na sveučilištima i psihijatrijskim bolnicama. (Kato et al., 2011: 1062-1064)

U rezultatima su se istaknuli psihološki čimbenici kao česti uzročnik hikikomorija te utjecaj roditelja, pogotovo kod tinejdžera hikikomori. Za drugi primjer koji se odnosio na odraslu osobu uzrokom su se većinom smatrali biološki čimbenici. Nadalje, psihijatri drugih zemalja naveli su raspoloženje i osobnost kao značajnije čimbenike uzroka hikikomorija, dok su japanski psihijatri smatrali i čimbenike psihoze, raspoloženja i osobnosti jednako bitnim uzrokom. Isto tako 30% japanskih psihijatara smatra da se hikikomori može dijagnosticirati uz pomoć DSM-a (Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje), dok je 50% smatralo da se kriteriji DSM-a ne mogu primijeniti na te slučajeve. (Kato et al., 2011)

Kod postavljanja dijagnoze na temelju podataka iz dvije vinjete, sudionici su imali različita mišljenja. Njihove dijagnoze odnosile su se na anksiozni poremećaj, poremećaji ponašanja,

poremećaja iz autističnog spektra, shizoidnog poremećaja ličnosti, socijalne fobije i mnoge druge. Uz to, neki korejski psihijatri dijagnosticirali su slučajeve opisane u vinjeti kao ovisnike o internetu. Međutim, neki sudionici iz Japana, Koreje, Tajvana, Tajlanda i SAD-a dijagnosticirali su slučajeve kao hikikomori. Nadalje, razlike u mišljenju japanskih psihijatara i psihijatara drugih zemalja vidi se u odabiru metode liječenja *hikikomorija*. Iako je bilo nekih koji su smatrali da *hikikomori* ne trebaju psihijatrijsko liječenje, većina je odabrala hospitalizaciju kao najbolje rješenje. (Kato et al., 2011)

Rezultati istraživanja ukazuju na to da psihijatri različito percipiraju hikikomori, za koji se prije vjerovalo da je isključivo vezan uz Japan, postoji i u mnogim drugim zemljama. Isto tako različita mišljenja sudionika ukazuju na to da i dalje ne postoji konsenzus o uzrocima, dijagnozi i pravilnom liječenju *hikikomori* fenomena.

Danas postoje zabilježeni slučajevi istraživanja tog fenomena koji dokazuju da se isti ili srodni primjeri mogu pronaći u Italiji, Španjolskoj i Omanu (Suwa i Suzuki, 2013: 193). Naime, socijalna izolacija mladih postaje sve veći problem talijanskog društva. U Italiji danas postoji preko 100 000 djece u dobi od 14 do 25 godina koja imaju simptome *hikikomorija*; ne rade, ne uče i odbijaju komunicirati s prijateljima i obitelji, te vrijeme provode surfajući Internetom. Također, povećanjem broja *hikikomori* slučajeva u Italiji, napravljene su Facebook grupe za podršku pod nazivom „*Hikikomori Italia*“ gdje roditelji dijele svoja iskustva života sa *hikikomori* djecom. (La Stampa, 2018)

Vjeruje se da sličnosti uzroka japanskog i talijanskog *hikikomorija* dolaze od pritiska društva kao i smanjenja broja rođenih i povećanja broja obitelji sa jednim djetetom, te ekonomske krize i problema u pronalasku posla (Hikikomoriitalia, n.d.). Bez obzira jesu li japanski i talijanski fenomen istovjetni ili ne, sama činjenica da u Italiji postoji toliki broj *hikikomori* osoba, ukazuje na tendenciju da se fenomen, koji se prethodno smatrao isključivo vezanim uz Japan, ipak širi i u druga podneblja. Također, slično je istraživanje provedeno u Španjolskoj na sudionicima koji su imali simptome socijalne izolacije. Procijenjeno je ukupno 164 slučajeva, s prosječnom životnom dobi od 40 godina i prosječnim razdobljem izolacije od 3 godine. Rezultati ovog istraživanja dokazali su postojanje slučajeva *hikikomorija* u Španjolskoj. (Malagón-Amor et al., 2014)

Važno je napomenuti da fenomen *hikikomori* službeno nigdje nije toliko prisutan kao u Japanu. Veliki problem ovisnosti o internetu među mladima danas ima Južna Koreja. Ovisnici o Internetu imaju sličnosti sa *hikikomori* osobama, takvi ljudi imaju sklonost izbjegavanja komunikacije sa drugima, te rijetko napuštaju svoje kuće (Suwa i Suzuki, 2013: 193). Neki korejski psihijatri smatraju da u Južnoj Koreji postoji oko 300 000 *hikikomori* slučajeva. (Saitō, 2013: 5)

Drugi fenomen u kojem se mogu primijetiti sličnosti sa fenomenom *hikikomori* je pojava velikog broja NEET (*Not in Education, Employment, or Training*) populacije. NEET je akronim koji označava osobu u dobi od 18 do 24 godine koja nije zaposlena, ne obrazuje se, niti se ne usavršava. (EU-projekti.info, 2018)

Jedan od stručnjaka fenomena *hikikomori*, Alan Teo, vjeruje da je NEET nešto kao američka vrsta *hikikomorija*. Teo i sam smatra da ne može procijeniti konkretan broj koliko bi takvih slučajeva moglo ukupno biti u SAD-u, ali prema istraživanju iz 2015. godine, u SAD-u postoji oko 10 milijuna NEET osoba. (Conti, 2019)

Ako uzmemo u obzir sličnosti fenomena NEET i *hikikomori*, možemo pretpostaviti da barem dio tog velikog broja NEET osoba u SAD-u pripada ili graniči s fenomenom *hikikomori*, unatoč tome što se točan broj osoba zahvaćenih u to stanje izvan Japana još uvijek ne zna. No, razlike između oba fenomena i dalje postoje, te se stoga ne može sa sigurnošću tvrditi da postoji tolik broj *hikikomorija* u SAD-u koliko ima NEET osoba.

5. ZAKLJUČAK

Tema ovog rada bila je predstaviti utjecaj društva i kulture Japana na pojavu fenomena *hikikomori*. Fenomen *hikikomori* prvi je puta primijećen i definiran u Japanu pojavom sve većeg broja socijalno izoliranih ljudi. Prateći mišljenja autora knjiga (Saitō, 2013; Zielenziger, 2007), smatra se da su upravo specifičnosti društva i kulture razlog pojave takvog fenomena u Japanu. Čitajući mnoge članke i knjige koje koristim u radu, došla sam do saznanja da danas još uvijek ne postoji službeno definiran razlog pojave fenomena u Japanu. Zbog toga, u ovom radu nisam došla do odgovora na pitanje koji je točan uzrok, ali sam predstavila najčešće uzroke koje spominju stručnjaci ovog fenomena. Na tom se tragu često navode društveno prihvaćena međuovisnost majke i sina (*amae*), izgled u očima društva (*sekentei*) ili vršnjačko nasilje (*ijime*). Isto tako, razvoj tehnologije u tehnološkoj velesili kao što je Japan, uzrokuje ovisnost o Internetu koja omogućuje pristup zabavi, te na taj način potiče pojavu fenomena i pruža mogućnost izoliranog života. Što se tiče rasprostranjenosti fenomena *hikikomori*, postoje naznake da je fenomen prisutan u drugim društvima i nije isključivo vezan za ono japansko.

Pisanje ovog rada dovelo me do razmišljanja o tome kako cijeli svijet postaje sve napredniji, no zajedno s tim napretkom postavlja se pitanje hoće li fenomen *hikikomori* postati nešto kao fenomen budućih generacija. Vjerujem da tehnološki napredak nije nužno uzrok fenomena već sredstvo u nošenju sa situacijom u kojoj se *hikikomori* osobe osjećaju zarobljeno. Smatram da razvoj tehnologije može pozitivno utjecati na *hikikomori* tj. socijalnu izolaciju zbog toga što pristup Internetu omogućava komunikaciju s drugim ljudima koji se nalaze u istoj situaciji te može služiti za bolje shvaćanje i razumijevanje stanja i pronalazak profesionalne pomoći. Kada sam prvi puta čula za fenomen *hikikomori*, mislila sam da takva socijalna izolacija proizlazi iz lijenosti. Međutim, kroz korištenu literaturu shvatila sam da lijenost nije njegova glavna karakteristika kao što nije niti uzrok fenomena. Saznala sam da *hikikomori* dolazi iz uma i da ga mnoge društvene okolnosti mogu uzrokovati. U mojem slučaju pročitana literatura i stručni članci na Internetu su mi pomogli u boljem shvaćanju fenomena i razumijevanju *hikikomori* osoba i time mi promijenio mišljenje o tim osobama. Istraživanjem ove teme došla sam do zaključka da stigma koja prati *hikikomori* fenomen ima velik utjecaj na prihvaćanje, priznavanje problema i potragu pomoći. Ljudi se kroz Internet mogu bolje obrazovati na tu temu, te će možda

zainteresiranost ostatka svijeta smanjiti stigmatu koja prati *hikikomori* i na taj način pomoći u pronalasku rješenja problema fenomena hikikomori.

6. POPIS LITERATURE

Cerantola, A. (2019). Why so many Japanese children refuse to go to school. *BBC*. [online] 23. prosinac. Dostupno na: <https://www.bbc.com/news/world-asia-50693777> [Pristupljeno 1. svibnja 2021.].

Coles, A. (2020). *Hikikomori: Behind Japan's modern hermits*. [online] Your Japan. Dostupno na: <https://itsyourjapan.com/hikikomori-japan/> [Pristupljeno 1. svibnja 2021.].

Conti, A. (2019). *When "Going Outside Is Prison": The World of American Hikikomori*. [online] *Intelligencer*. Dostupno na: <https://nymag.com/intelligencer/2019/02/the-world-of-american-hikikomori.html> [Pristupljeno 17. svibnja 2021.].

Dying Out of Sight: Hikikomori in an Aging Japan, (2021). [Dokumentarna serija] NHK WORLD-JAPAN. 17. siječnja. Dostupno na: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/ondemand/video/4001383/> [Pristupljeno 5. lipnja 2021.].

EU-PROJEKTI.INFO. (2018). *ZNATE LI TKO PRIPADA NEET POPULACIJI?* [online] Dostupno na: <https://www.eu-projekti.info/znate-li-tko-pripada-neet-populaciji/> [Pristupljeno 17. svibnja 2021.].

Furlong, A. (2008). The Japanese *Hikikomori* Phenomenon: Acute Social Withdrawal among Young People. *The Sociological Review*, [online] 56(2), pp.309–325. Dostupno na: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1467-954X.2008.00790.x?journalCode=sora>. [Pristupljeno 1. svibnja 2021.].

Hairston, M. (2010). A Cocoon with a View: Hikikomori, Otaku, and Welcome to the NHK. *Mechademia*, [online] 5, pp.311–323. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/41510970> [Pristupljeno 8. lipnja 2021.].

*Hikikomori*italia. *Italian and Japanese hikikomori: this is why they are different*. [online]
Dostupno na: <https://www.hikikomoriitalia.it/p/italian-and-japanese-hikikomori-this-is.html>
[Pristupljeno 8. svibnja 2021.].

Hirata, T. (2011). *Being Quiet in Internet Cafes: Private Booths and the Isolation of Net Cafe Nanmin*. [online], pp.41–48. Dostupno na:
https://www.jstage.jst.go.jp/article/jsi/4/1/4_KJ00007562646/_pdf/-char/ja. [Pristupljeno 15. svibnja 2021.].

Horiguchi, S. (2012). How private isolation caught the public eye. In: *A Sociology of Japanese Youth: From Returnees to NEETs*. London; New York: Routledge, pp.122–138.

Jisho.org. Dostupno na: <https://jisho.org>. [Pristupljeno 19. veljače 2021.].

Kato, T. et al. (2011). Does the “*hikikomori*” syndrome of social withdrawal exist outside Japan? A preliminary international investigation. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(7), pp.1061–1075.

Kim, R. (2019). *Hikikomori: The Japanese Phenomenon of Social Withdrawal Through the Examination of Cultural Influence, Societal Expectation, And Attachment Theory*.
repositories.lib.utexas.edu. [online] Dostupno na:
<https://repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/75472> [Pristupljeno 8. svibnja 2021.].

Kompleks manje vrijednosti (2021). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32651>
[Pristupljeno 19. 5. 2021.]

La Stampa. (2018). *Hikikomori: growing number of young Italians choosing reclusive lives*. [online] Dostupno na: <https://www.lastampa.it/esteri/la-stampa-in-english/2018/07/30/news/hikikomori-growing-number-of-young-italians-choosing-reclusive-lives-1.34035351> [Pristupljeno 8. svibnja 2021.].

Lim, M. (2017). *Bullying in schools keeps youth suicide rate high*. [online] The Japan Times. Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/04/28/national/social-issues/bullying-schools-keeps-youth-suicide-rate-high/> [Pristupljeno 11. ožujka 2021.].

Malagón-Amor, Á., Córcoles-Martínez, D., Martín-López, L.M. and Pérez-Solà, V. (2014). *Hikikomori* in Spain: A descriptive study. *International Journal of Social Psychiatry*, 61(5), pp.475–483. Dostupno na: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0020764014553003> [Pristupljeno 15. svibnja 2021.].

Naito, T. i Gielen, U.P. (2006). Bullying and Ijime in Japanese Schools. *Violence in Schools*, [online] pp.169–190. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/226147844_Bullying_and_Ijime_in_Japanese_Schools [Pristupljeno 1. travnja 2021.].

NHK WORLD-JAPAN, (2021). [dokumentarna serija] 17 siječnja. Dostupno na: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/ondemand/video/4001383/> [Pristupljeno 11. lipnja 2021].

Offord, C. (2020). *How Social Isolation Affects the Brain*. [online] The Scientist Magazine®. Dostupno na: <https://www.the-scientist.com/features/how-social-isolation-affects-the-brain-67701> [Pristupljeno 29. ožujka 2021.].

Roslina, L. i Widiandari, A. (2020). Online Game and the *Hikikomori* Phenomenon in Japan. Dostupno na: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202020207080> [Pristupljeno 14. svibnja 2021.].

RT Documentary (2018). *Hikikomori Loveless: What causes young Japanese hermits to give up on real life*. *YouTube*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=wE1UIK85E3E>. [Pristupljeno 11. lipnja 2021.].

Saitō, T. (2013). *Hikikomori: Adolescence Without End*. Translated by J. Angles. University of Minnesota Press.

Stip, E., Thibault, A., Beauchamp-Chatel, A. and Kisely, S. (2016). Internet Addiction, *Hikikomori* Syndrome, and the Prodromal Phase of Psychosis. *Frontiers in Psychiatry*, [online] Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4776119/>. [Pristupljeno 10. svibnja 2021].

Suwa, M. i Suzuki, K. (2013). The phenomenon of “*hikikomori*” (social withdrawal) and the socio-cultural situation in Japan today. *Journal of Psychopathology*, [online] 19, pp.191–198. Dostupno na: <https://www.jpsychopathol.it/issues/2013/vol19-3/01b-Suwa.pdf>.

Škrgatić, M. i Šare, A. *Ovisnost o internetu*. [online] www.zjz-zadar.hr. Dostupno na: <https://www.zjz-zadar.hr/hr/zdrav-zivot/mentalno-zdravlje-i-ovisnosti/402> [Pristupljeno 13. svibnja 2021].

Štark, A. (2018). *Bullying – vršnjačko zlostavljanje*. [online] Zdravi grad Poreč. Dostupno na: <https://www.zdravi-grad-porec.hr/strucne-teme/bullying-vrsnjacko-zlostavljanje/> [Pristupljeno 25. travnja 2021].

Tateno, M., Teo, A.R., Ukai, W., Kanazawa, J., Katsuki, R., Kubo, H. and Kato, Takahiro A (2019). Internet addiction, smartphone addiction, and *hikikomori* trait in japanese young adult: Social isolation and social network. *Frontiers in Psychiatry*, [online] Dostupno na: <https://www.frontiersin.org/article/10.3389/fpsyt.2019.00455>.

Vrbanus, S. (2018). *Sada je i službeno: ovisnost o igrama tretira se kao bolest*. [online] www.bug.hr. Dostupno na: <https://www.bug.hr/medicina/sada-je-i-sluzbeno-ovisnost-o-igramama-tretira-se-kao-bolest-4762> [Pristupljeno 27. travanja 2021.].

Zielenziger, M. (2007). *Shutting out the sun: how Japan created its own lost generation*. New York: Vintage Books.

7. POPIS ILUSTRACIJA

Documentary Storm. (2017). *Japan: The Mystery of the Missing Million*. [online] Available at: <https://www.documentarystorm.com/japan-the-mystery-of-the-missing-million/> [Pristupljeno 10 lipnja. 2021].

NHK WORLD-JAPAN, (2021). [dokumentarna serija] 17 siječnja. Dostupno na: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/ondemand/video/4001383/> [Pristupljeno 11 lipnja 2021].

Saitō, T. (2019). *The Hikikomory System*. *nippon.com*. Dostupno na: <https://www.nippon.com/en/japan-topics/c05008/japan's-hikikomori-population-could-top-10-million.html> [Pristupljeno 7 siječnja. 2021.].

RT Documentary (2018). *Hikikomori Loveless: What causes young Japanese hermits to give up on real life*. *YouTube*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=wE1UIK85E3E>.

www.goodreads.com. (n.d.). *Welcome to the N.H.K.* [online] Dostupno na: https://www.goodreads.com/book/show/710499.Welcome_to_the_N_H_K_ [Pristupljeno 10 lipnja 2021].

8. SAŽETAK

U ovom završnom radu predstaviti ću utjecaj japanskog društva i kulture na pojavu fenomena *hikikomori*, tj. fenomena socijalne izolacije za koji mnogi vjeruju da je društveno uvjetovan. Metode koje sam koristila u istraživanju teme bile su analiza knjiga i članaka na temu *hikikomorija*, radovi pronađeni na internetu, internetske stranice i dokumentarni filmovi. Predstavila sam fenomen počevši od definiranja pojma te prikazom načina na koji je fenomen prihvaćen, tj. neprihvaćen unutar japanskog društva. Kombinacijom raznih izvora sažela sam razloge koji se najčešće smatraju uzrokom pojave fenomena te ih svakog posebno objasnila. Oni se odnose na specifičnosti unutar japanskog društva kao što su visoka očekivanja okoline, neprihvaćenost u odstupanju od grupe, struktura tradicionalnih japanskih obitelji i vršnjačko nasilje. Japan je prepoznao i istražio fenomen i time pružio ostatku svijeta jasnije i lakše definiranje i prepoznavanje takve socijalne izolacije u drugim zemljama svijeta.

Ključne riječi: *hikikomori*, socijalna izolacija, *amae*, *sekentei*, *ijime*, društvo, kultura

9. SUMMARY

In this final thesis, I will present the influence of Japanese society and culture on the emergence of the phenomenon of hikikomori, i.e. a phenomenon of social isolation that many believe is socially conditioned. The methods I used to research the topic were books and article analysis about hikikomori, research papers found on the Internet, websites, and documentaries. I presented the phenomenon from the definition of the term and how the phenomenon is perceived within Japanese society. By utilising various sources, I summarized the reasons that are most often considered the cause of the phenomenon and explained them separately. The sources analysed reflect high expectations, rejection of deviation from societal norms, the structure of traditional Japanese families, and bullying within Japanese society. Japan has also recognized and researched the phenomenon and has provided the rest of the world with a clearer and easier definition and recognition of such social isolation in other countries of the world.

Key words: *hikikomori*, social withdrawal, *amae*, *sekentei*, *ijime*, culture, society